

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ TÜRKİYE GÖÇ VE YERİNDEN OLMUŞ NÜFUS ARAŞTIRMASI

BASIN ÖZETİ

6 ARALIK 2006, ANKARA

Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (TGYONA) Türkiye’de son 20 yılda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yerinden olmuş kişilerin sayısal boyutunu tahmin etmek, bunların göç etmeden önceki ve sonraki sosyo-ekonomik özelliklerini, göç süreci ve sonrasında yaşanan sorunlarını, göç nedenlerini ve beklentilerini belirlemek amacıyla T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’nın koordinatörlüğünde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından Aralık 2004-Haziran 2006 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Üç aşamalı olan bu çalışmanın ilk aşamasında konu ile ilgili literatür bilgileri derlenmiş, ikinci aşamada 5 ilde yerinden olmuş kişilerin katıldığı niteliksel araştırma yapılmış, üçüncü aşamada ise niceliksel araştırma gerçekleştirilmiştir. Niceliksel çalışma göç veren 14 il*, yoğun göç alan 10 il** ile diğer 57 ilin kentsel ve kırsal alanlarını temsil eden yaklaşık 6000 hanehalkından oluşan, ülkeyi temsil eden bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Niceliksel araştırmada veri toplanmasında kullanılan soru kağıdının göçe ilişkin bölümü Birleşmiş Milletler’in Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler Yol Gösterici İlkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Örneğe seçilen hanehalklarının genel sosyo-demografik özellikleri ile varsa yaşam boyu göçleri konusunda bilgiler ile, her hanehalkından seçilen 18-69 yaş arasındaki bir erkek bir kadın olmak üzere en çok iki kişi ile görüşülerek son yirmi yıldaki göçleri ve özellikle yerinden olmuş olanların göç öncesi ve göç sonrası yaşadıkları ile beklentilerine ilişkin veriler toplanmıştır.

Hanehalkı nüfusunun yüzde 48,9’unun doğduğu yerleşim yeri dışındaki başka bir yerleşim yerinde yaşadığı görülmektedir. Kentsel alanlarda yaşayan hanehalkı nüfusunun yüzde 56,7’si doğduğu yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerinde yaşamaktadır. Kentsel yerleşim yerlerinde daha çok kentten-kente göçün (yüzde 39,4), kırsal yerleşim yerlerinde ise daha çok kırdan-kente göçün (yüzde 45,7) gerçekleştiği görülmektedir.

Göç sürecine dahil olmuş hanehalkı nüfusunun yüzde 43,5’inin ailevi nedenlerle göç ettiği görülmektedir. Göç edenlerin yaklaşık üçte-biri bireysel; yaklaşık beşte-biri de ekonomik nedenlerle göç etmektedir. Güvenlik nedenleriyle göç edenlerin payı yüzde 3,3; geri dönüş nedeniyle göç edenlerin payı ise yüzde 0,3’tür.

Son göçler Türkiye nüfusu genelinde değerlendirildiğinde, nüfusun yüzde 1,8’inin güvenlik nedenleriyle göç ettiği görülmektedir. 14 ilden güvenlik nedenleriyle yapılan göçlerin Türkiye nüfusu içindeki payı yüzde 1,53 seviyesindedir. 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle yapılan göçler için bu oran yüzde 1,19 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, güvenlik nedenleriyle

gerçekleşen göçlerin çok önemli bir bölümünün 14 ilden ve özellikle de 14 ilin kırsal alanlarından gerçekleştiğini göstermektedir.

Göç veren 14 ilin kentsel yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle göç edenler sayısal büyüklük tahminlerinde dikkate alındığında, güvenlik nedenleriyle göç eden nüfusun tahmini büyüklüğünün 953.680 ile 1.201.200 arasında olabileceği görülmektedir. Bu sonuçlar, 14 ilden 1986-2005 dönemini kapsayan yirmi yıllık sürede güvenlik nedenleriyle meydana gelen göçlerin yaklaşık yüzde 80'inin kırsal çıkışı; yüzde 20'sinin ise kentsel çıkışlı olduğunu göstermektedir.

Son yirmi yılda (1986-2005) 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle gerçekleşen göçlerin yüzde 61,3'ünün terör eylemlerinin en yoğun olduğu 1991-1995 döneminde, yüzde 31,6'sının 1986-1990 döneminde, yüzde 5,0'nin 1996-2000 döneminde ve geriye kalan yüzde 2,1'inin ise TGYONA'dan önceki son beş yılda, yani 2001-2005 döneminde, gerçekleştiği görülmektedir.

TGYONA verileri, son yirmi yılda 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle göç edenlerden en az 91.000'inin; en çok da 101.200'ünün çıkış noktasına geri dönmüş olabileceğini göstermektedir. Kentsel yerleşim yerlerinden göç edenler de dikkate alındığında, geri dönüşün tahmini sayısal büyüklüğü 112.000-124.000 aralığına yükselmektedir. Geri dönüş yapan nüfus büyüklüğünün, son yirmi yılda 14 ilden güvenlik nedenleriyle göç eden nüfusun yüzde 10,9'u ile yüzde 12,1'i arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Son yirmi yılda güvenlik nedenleriyle gerçekleşen göçlerin yüzde 87'si kişilerin isteği dışında; yüzde 13'ü göç edenin kendisinin ya da ailesinin isteği ile gerçekleşmiştir. Güvenlik göçlerinin yaklaşık yarısının bir bildirim olmaksızın yapıldığı beyan edilmiştir. Bildirim durumunda ise yapılan bildirimlerin tamamına yakınının sözlü bildirimler olduğu ifade edilmiştir. Güvenlik nedenleriyle göç eden ancak henüz çıkış noktasına dönmemiş kişilerin yüzde 55,0'ı çıkış noktasına dönüş yapmak istemektedir.

TGYONA sonuçlarına göre, son yirmi yılda 14 ilden güvenlik nedenleriyle göç eden ve göç sırasında en az onbeş yaşında olan kişilerden yüzde 50,1'i KDRP'den; yüzde 53,4'ü Tazminat Yasası'ndan; yüzde 79,0'ı da AİHM'den haberdar olduğunu ifade etmiştir. KDRP, Tazminat Yasası ve AİHM'den haberdar olduğunu belirten yerinden olmuş kişilere bu uygulama/yasa/mahkemeye başvurup başvurmadıkları sorulmuş; cevaplayıcıların yüzde 25,1'i KDRP'ye; yüzde 37,1'i Tazminat Yasası'na; yüzde 8,9'u ise AİHM'ne başvuru yaptıklarını belirtmiştir.

Türkiye'de 18-69 yaş grubundaki nüfusun yüzde 10,7'sinin gelecekteki bir zamanda göç eğilimi içinde olduğunu göstermektedir. Gelecekte göç etmek istemediğini belirten nüfusun payı yüzde 84,5; göç etmek konusunda kararsız olan nüfusun payı ise yüzde 4,7 seviyesindedir.

*14 il: Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van.

**10 il: İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Bursa, Antalya, Malatya, Manisa ve Kocaeli.